

УДК 332

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2024-3-15>

Філіпішина Л.М.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки, обліку та підприємництва
Первомайського навчально-наукового інституту
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9552-1367>

Filipishyna Liliya

Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Economics, Accounting and Entrepreneurship,
Pervomaisky Educational and Scientific Institute,
Admiral Makarov National Shipbuilding University

ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ ДО ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНСЬКІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ: АНАЛІЗ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

OBSTACLES TO ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT TO UKRAINIAN TERRITORIAL COMMUNITIES: ANALYSIS AND SOLUTIONS

Стаття присвячена аналізу основних перешкод, що стоять на заваді залучення іноземних інвестицій в українські територіальні громади, і пропонує ефективні шляхи їх подолання. Враховуючи сучасний стан української економіки, залучення іноземного капіталу може відіграти ключову роль у розвитку територіальних громад, стимулюючи економічне зростання, створення робочих місць та покращення соціально-економічного середовища. Проте, низка факторів, таких як політична нестабільність, недосконале законодавче регулювання, корупція та бюрократія, обмежує можливості ефективного залучення інвестицій. У статті проаналізовано ці бар'єри та запропоновано комплекс заходів для їх подолання, що включають реформування правової бази, спрощення адміністративних процедур, розвиток інфраструктури та зміцнення інституційних механізмів підтримки інвесторів.

Ключові слова: іноземні інвестиції, територіальні громади, інвестиційний клімат, шляхи вирішення.

The article is devoted to the analysis of the main obstacles that hinder the attraction of foreign investments in Ukrainian territorial communities and suggests effective ways to overcome them. Given the current state of the Ukrainian economy, attracting foreign capital can play a key role in the development of territorial communities, stimulating economic growth, creating jobs, and improving the socio-economic environment. However, a number of factors, such as political instability, imperfect legislative regulation, corruption, and bureaucracy, limit the possibilities for effectively attracting investments. The article analyzes these barriers and proposes a set of measures to overcome them, including reforming the legal framework, simplifying administrative procedures, developing infrastructure, and strengthening institutional mechanisms to support investors. Additionally, the article emphasizes the importance of a transparent and investor-friendly regulatory environment that would provide foreign investors with clear and consistent rules for doing business in Ukraine. The need for an efficient legal system that ensures the protection of property rights and the enforcement of contracts is underscored as crucial for building investor confidence. Furthermore, the article highlights the importance of reducing corruption and improving governance at all levels, especially in local authorities, which directly interact with potential investors. Recommendations include implementing digital platforms for administrative procedures to reduce personal contact with officials, thereby minimizing corruption risks. The establishment of transparent procedures and accountability mechanisms within local governments is also advised to foster a culture of trust between the authorities and investors. The proposed measures aim not only to attract foreign capital but also to ensure its effective utilization for sustainable development. The article concludes that, through strategic reforms and targeted efforts, Ukraine's territorial communities could become attractive hubs for foreign investment, which would ultimately lead to economic growth, improved living standards, and social stability across the regions.

Keywords: foreign investments, territorial communities, investment climate, solutions.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток територіальних громад в Україні залежить від залучення іноземних інвестицій, які здатні забезпечити фінансові ресурси, необхідні для економічного зростання, створення нових робочих місць, поліпшення інфраструктури та підвищення якості життя населення. Однак, попри наявний потенціал, Україна стикається з численними перешкодами, що стримують залучення іноземного капіталу. Відсутність стабільної правової бази, корупція, складні бюрократичні процедури, а також низький рівень розвитку інфраструктури є факторами, які значно знижують інвестиційну привабливість українських регіонів.

Крім того, політична нестабільність та невизначеність економічної політики ускладнюють планування і прийняття довгострокових інвестиційних рішень. Іноземні інвестори не мають впевненості у захисті своїх прав та в поверненні вкладених коштів, що спричиняє відтік потенційних інвестицій в інші, більш стабільні країни. На місцевому рівні існують додаткові виклики, такі як недосконалість місцевого управління, відсутність належної підтримки для інвесторів, а також проблеми з прозорістю фінансових операцій.

Таким чином, необхідність дослідження перешкод на шляху залучення іноземних інвестицій та пошуку шляхів їх подолання є нагальною для України. Вирішення цих проблем дозволить створити сприятливі умови для іноземного капіталу, що сприятиме не лише економічному, але й соціальному розвитку українських територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженні О. Федорчака та Г. Іщенка акцентується увага на важливості застосування сучасних маркетингових стратегій для підвищення інвестиційної привабливості територіальних громад. Автори наголошують, що без чіткої маркетингової стратегії громади залишаються менш конкурентоспроможними на ринку інвестицій. Вони пропонують використовувати методи цифрового маркетингу та брендінгу громад для покращення їхнього іміджу та залучення іноземного капіталу, що є інноваційним підходом у розвитку місцевих громад. У роботі О. В. Решевця аналізується вплив державної політики на залучення іноземних інвестицій у територіальні громади. Автор підкреслює необхідність системного підходу, який включає посилення регуляторної бази, надання фінансових стимулів та розвиток інфраструктури. Решевець наголошує на тому, що держава повинна активно підтримувати інвестиційну діяльність у громадах через створення сприятливих умов для інвесторів, що значно підвищить їхню економічну стійкість і самостійність. Д. М. Токарчук та Н. В. Пришляк у своєму дослідженні розглядають удосконалення політики залучення прямих іноземних інвестицій, зокрема для Вінницької області та Вінницької міської територіальної громади. Їхнє дослідження фокусується на регіональному рівні, де пропонуються конкретні інструменти й заходи для підвищення інвестиційної привабливості.

Вони аналізують місцеву інфраструктуру, законодавчі аспекти й адміністративні процедури, наголошуючи на важливості спеціальних програм підтримки інвесторів, а також на потребі зменшення бюрократії. І. Гасюк та М. Баяк у своєму дослідженні вивчають фактори, що впливають на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Вони акцентують увагу на важливості людського капіталу, соціальної інфраструктури та екологічних умов, які є ключовими передумовами для залучення інвестицій. Автори зазначають, що розвиток громад залежить не лише від обсягу інвестицій, але й від умов, які забезпечують соціальну стійкість та добробут населення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, спрямованих на розробку механізмів залучення іноземних інвестицій, окремі аспекти цього процесу в українських територіальних громадах залишаються недостатньо вивченими та не мають системного вирішення. До невирішених частин проблеми можна віднести: локальну специфіку бар'єрів інвестування, проблему взаємодії місцевих та національних органів влади, механізму забезпечення прозорості та зниження рівня корупції на місцях, недостатнє використання сучасних цифрових інструментів і технологій, інституційна підтримка інвесторів після вкладення капіталу, відсутність об'єктивних показників для оцінки інвестиційної привабливості громад. Таким чином, ці частини проблеми вимагають додаткового дослідження та конкретних практичних рішень, щоб створити більш сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій у територіальні громади України.

Залучення іноземних інвестицій є одним з ключових факторів економічного зростання та розвитку будь-якої країни, в тому числі й України. Для територіальних громад, які є базовими одиницями місцевого самоврядування, інвестиції є життєво необхідними для створення нових робочих місць, розвитку інфраструктури та підвищення якості життя населення. Однак, незважаючи на значний потенціал, українські громади стикаються з низкою перешкод на шляху залучення іноземного капіталу. Актуальність даного дослідження полягає у визначенні основних перешкод на шляху до залучення іноземних інвестицій та розробці заходів, спрямованих на покращення інвестиційного клімату в територіальних громадах.

Мета статті – проаналізувати основні перешкоди, які ускладнюють залучення іноземних інвестицій в українські територіальні громади, та запропонувати конкретні рекомендації щодо їх подолання. Дослідження цього питання є важливим для розробки ефективної інвестиційної політики на всіх рівнях управління та сприяння сталого розвитку українських громад.

Іноземні інвестиції мають вирішальне значення для економічного зростання та розвитку українських територіальних громад, але різноманітні виклики перешкоджають їх надходженню. Як наслідок, Україна постійно намагається ство-

рити сприятливий інвестиційний клімат, який захопуватиме прямі іноземні інвестиції (ПІІ), що має важливе значення для відродження місцевої економіки та розвитку інфраструктури [1; 2].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Основні перешкоди для залучення іноземних інвестицій в українські територіальні громади:

Політична нестабільність. Політична нестабільність та часті зміни законодавства є однією з основних перешкод для залучення інвестицій. Відсутність довіри інвесторів до стабільності правового середовища та можливість швидкої зміни правил гри значно обмежує приплив капіталу в економіку. Інвестори остерігаються вкладати кошти в регіони, де існує ризик політичних змін, що можуть негативно вплинути на їхній бізнес.

Недостатнє законодавство та регуляторні обмеження. Чинне українське законодавство містить багато норм, які створюють перешкоди для інвесторів, включаючи надмірні регуляції, складні процедури реєстрації бізнесу та отримання дозволів. Також недостатнє регулювання щодо захисту прав інвесторів та судова непередбачуваність відлякують іноземний капітал.

Високий рівень корупції. Корупція та бюрократія суттєво підвищують вартість інвестиційних проектів та знижують їхню привабливість. Іноземні інвестори часто зіштовхуються з проблемою непрозорості при прийнятті рішень державними органами, що створює значні ризики для реалізації проектів. Багато інвесторів стикаються з вимогами неофіційних платежів за прискорення процедур або зростанням вартості проектів через приховані витрати. Крім того, повсюдна корупція та неефективність структур управління ще більше знижують довіру інвесторів, створюючи відчуття непередбачуваного та непрозорого регуляторного середовища [3].

Недостатній розвиток інфраструктури. Важливою перешкодою для іноземних інвесторів є низький рівень інфраструктурного розвитку. Незважаючи на потенціал розвитку територіальних громад, відсутність належної транспортної, енергетичної та комунальної інфраструктури ускладнює процес реалізації інвестиційних проектів. Інвестори потребують розвиненої інфраструктури для зниження витрат та зменшення часу на реалізацію своїх проектів. Погіршення стану інфраструктури, посилене роками конфлікту, також зробило багато регіонів менш привабливими для інвестицій, оскільки іноземні компанії шукають стабільних і сприятливих умов для своєї діяльності [4].

Нестача інформації та недостатня прозорість. Відсутність відкритої та зрозумілої інформації про інвестиційні можливості, доступні ресурси та процедури зменшує шанси іноземних інвесторів на успішне розміщення капіталу. Недостатнє інформаційне забезпечення часто призводить до того, що інвестори не мають повної картини можливостей та ризиків у територіальних громадах України.

Незважаючи на ці проблеми, останнім часом відбулися помітні зміни, які відображають зростаючий інтерес з боку іноземних інвесторів.

У 2023 році Україна зазнала зростання ПІІ на 40%, що свідчить про потенційний поворотний момент на тлі триваючого конфлікту та економічних труднощів [6]. На графіку 1 зазначено зміни прямих іноземних інвестицій в Україну за 2010–2024 роки. Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну зазнали значних коливань протягом аналізованого періоду. Спостерігається як періоди зростання, так і спади, що пов'язано з низкою внутрішніх та зовнішніх факторів, включаючи політичну нестабільність, військові дії, глобальні економічні кризи та реформи. На обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну значний вплив мають зовнішні фактори, такі як глобальна економічна кон'юнктура, геополітична ситуація та інвестиційна привабливість інших країн. Так, наприклад, окупація значних територій України в 2014 року та повномасштабне вторгнення росії в Україну в 2022 році, що призвели до значного скорочення інвестицій.

Структура прямих іноземних інвестицій в Україну залишається недостатньо диверсифікованою, що збільшує ризики для економіки. Більша частина інвестицій зосереджена в окремих секторах економіки та країнах походження. Незважаючи на існуючі проблеми, Україна має значний потенціал для залучення іноземних інвестицій. Країна володіє багатими природними ресурсами, кваліфікованою робочою силою та великим внутрішнім ринком. Саме тому залучення іноземних інвестицій в територіальні громади України є стратегічно важливим кроком для забезпечення стійкого економічного зростання, підвищення рівня життя населення та розвитку регіонів.

Шляхи вирішення:

– Створення стабільного політичного та законодавчого середовища. Для залучення іноземних інвесторів вкрай важливо забезпечити політичну стабільність та передбачуваність законодавчих змін. Українському уряду необхідно зосередитися на розробці довгострокової стратегії залучення інвестицій, яка включатиме захист прав інвесторів, прозоре регулювання та стабільну економічну політику.

– Оптимізація законодавчого регулювання. Необхідно спростити регуляторні процедури та забезпечити прозорість законодавства, яке буде гарантувати інтереси іноземних інвесторів. Введення «єдиного вікна» для реєстрації бізнесу та отримання всіх необхідних дозволів може значно зменшити адміністративне навантаження на інвесторів. Також важливо розробити систему підтримки інвестиційних проектів через надання податкових і митних пільг, що сприятиме полегшенню умов для розміщення іноземного капіталу в українських територіальних громадах.

– Боротьба з корупцією та покращення управління. Для подолання високого рівня корупції потрібно впроваджувати ефективні антикорупційні заходи на місцевому рівні. Одним із шляхів може бути запровадження цифрових платформ для подачі документів, що зменшує можливість особистого контакту з посадовими особами та мінімізує корупційні ризики. Окрім того, важливо забезпечи-

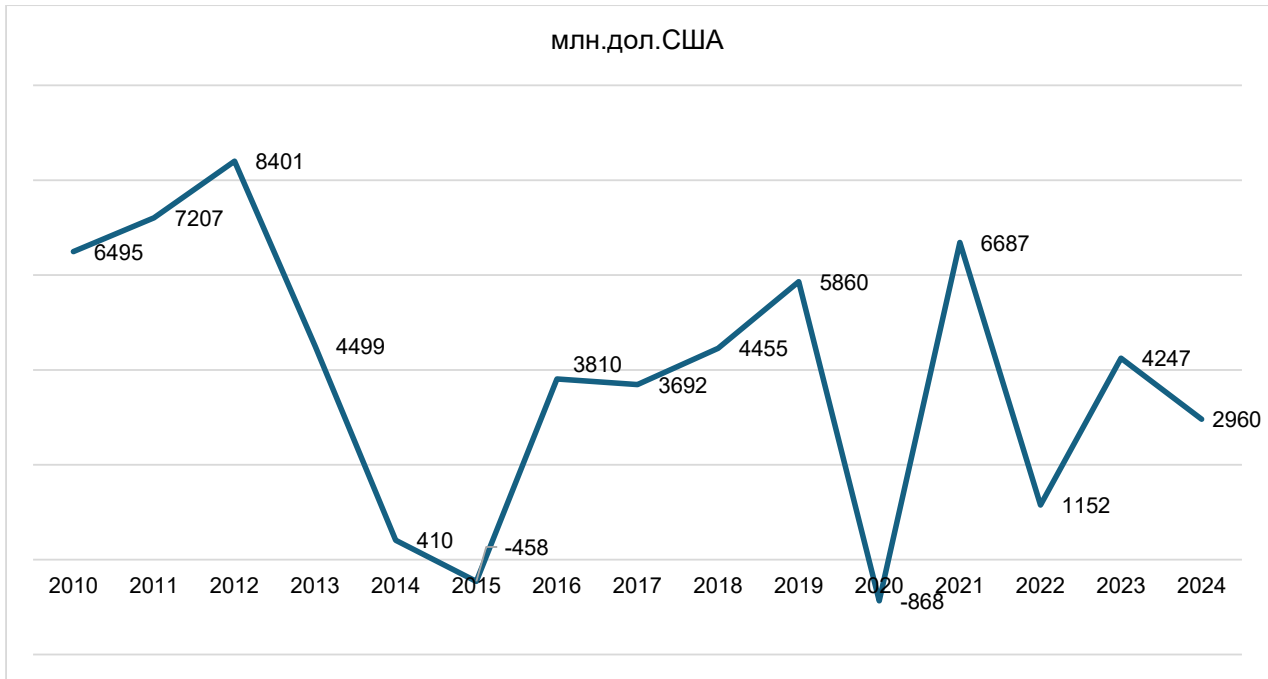

Рис. 1. Графік прямих іноземних інвестицій в Україну за 2010–2024 роки (млн дол. США) [6]

ти прозорість процесу прийняття рішень у громадах, звітність органів місцевого самоврядування та контроль громадськості над реалізацією інвестиційних проектів.

– Розвиток інфраструктури. Покращення інфраструктури є необхідним для залучення іноземних інвестицій. Держава має сприяти розвитку транспортних мереж, енергетичних об'єктів та комунальних систем. Це потребує як державного фінансування, так і співпраці з міжнародними організаціями та приватним сектором. Інфраструктурні проекти у територіальних громадах підвищують привабливість регіону для інвесторів, створюючи передумови для реалізації великих інвестиційних проектів.

– Підвищення рівня інформаційного забезпечення. Важливим кроком є створення відкритих інформаційних ресурсів, де потенційні інвестори можуть отримати актуальну інформацію про інвестиційні можливості в територіальних громадах. Це можуть бути інтерактивні платформи з інформацією про наявні ресурси, доступні пільги, стан інфраструктури та контактні дані місцевих органів влади. Полегшення доступу до такої інформації допоможе інвесторам приймати більш обґрунтовані рішення, а громадам – представити свої переваги на міжнародному рівні.

– Зміцнення інституційної підтримки та правових гарантій. Іноземні інвестори потребують гарантій захисту своїх прав та чіткої правової основи для діяльності в Україні. Запровадження механізмів арбітражу для вирішення інвестиційних спорів на основі міжнародних стандартів, а також підтримка інституцій, що надають юридичний захист інвесторам, можуть підвищити довіру до українського ринку. Зміцнення ролі інвестиційних агентств,

створення сприятливого середовища та надання допомоги на всіх етапах інвестування також сприятиме більш активному залученню капіталу.

Рисунок 2. Схема, що показує взаємозв'язки між факторами, що впливають на інвестиційний клімат, такими як політична стабільність, економічна ситуація, інфраструктура, законодавство та корупція. Кожна стрілка вказує напрямок впливу, підкреслюючи складні взаємодії між цими факторами. Ця схема надає візуальний огляд того, як ці елементи впливають один на одного, ілюструючи багатогранний характер динаміки інвестиційного клімату в територіальних громадах.

Ця схема ілюструє взаємозв'язок ключових факторів, що впливають на інвестиційний клімат в територіальних громадах України.

Політична стабільність: політична стабільність є центральною для створення передбачуваного та безпечного середовища для інвестицій. Коли політична стабільність є високою, це позитивно впливає на інші чинники, такі як економічна ситуація та законодавство. Стабільне політичне середовище, як правило, сприяє виробленню послідовної політики та знижує ризики для інвесторів. І навпаки, нестабільність може посилити корупцію та негативно вплинути на законодавство через часті зміни політики.

Економічна ситуація: міцна економічна ситуація покращує привабливість регіону для іноземних інвесторів, вказуючи на потенціал зростання та стабільну віддачу. Сильна економіка підтримує розвиток інфраструктури та політичну стабільність шляхом зменшення соціально-економічної напруги. З іншого боку, слабка економіка може посилити корупцію, оскільки конкуренція за обмежені ресурси зростає, і це може стримувати інвестиції.

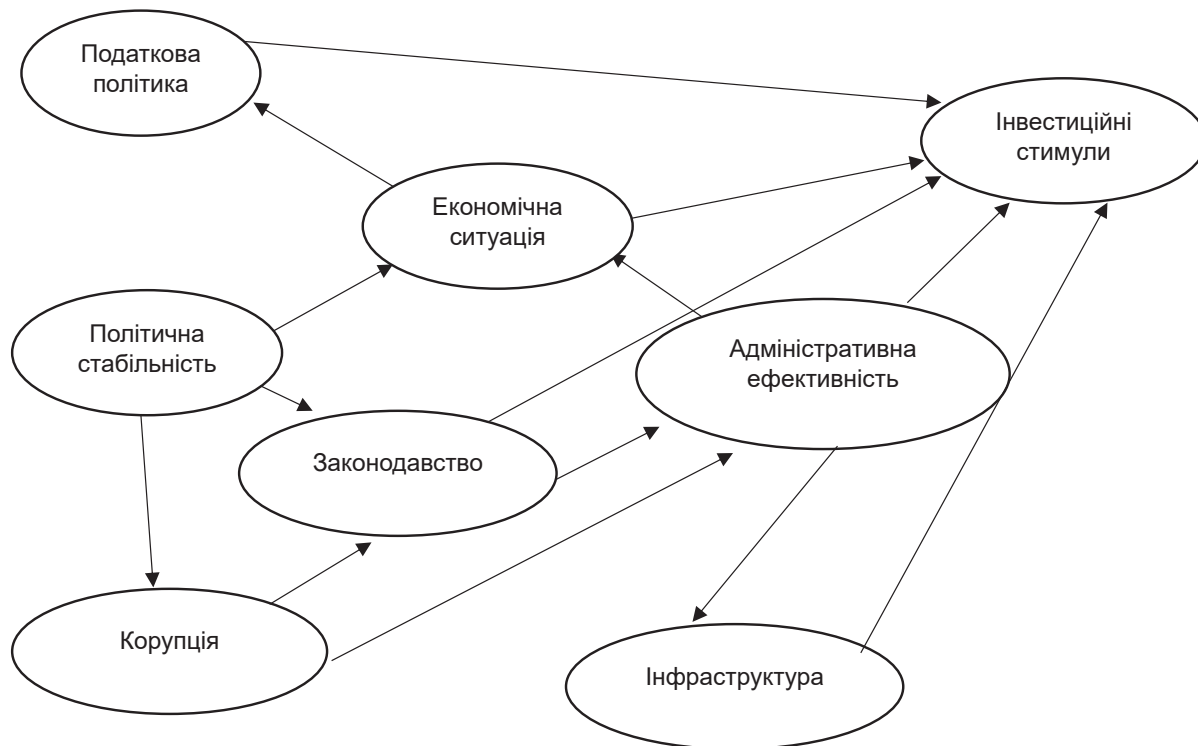

Рис. 2. Схему взаємозв'язку між факторами, що впливають на інвестиційний клімат

Інфраструктура: якісна інфраструктура (транспорт, цифрове підключення, комунальні послуги) є основним привабником іноземних інвестицій, оскільки вона підвищує ефективність. Добре розвинена інфраструктура залежить як від економічної ситуації, так і від законодавства – краща політика та економічне зростання призводять до кращої інфраструктури. Погана інфраструктура, навпаки, може стримувати інвестиції, незважаючи на інші позитивні фактори.

Законодавство: чітке та сприятливе для інвестицій законодавство має вирішальне значення для залучення іноземного капіталу, оскільки воно гарантує інвесторам справедливе регулювання. На ефективність законодавства впливають політична стабільність і рівень корупції – політична нестабільність або високий рівень корупції можуть призвести до непослідовних або упереджених законів. Належне законодавство підтримує розвиток інфраструктури, сприяючи інвестиціям у цю сферу.

Корупція: Корупція є перешкодою для інвестицій за всіма факторами. Він послаблює законодавство, створюючи лазівки та упередженості, впливає на політичну стабільність, підриваючи довіру, і перешкоджає інфраструктурним проектам через неправильне використання коштів. Зменшення корупції, таким чином, має прямий позитивний вплив на інші фактори, зміцнюючи загальний інвестиційний клімат.

Загальна взаємодія: кожен фактор взаємопов'язаний у циклі, який може підтримувати або перешкоджати інвестиційному клімату. Позитивні зміни в одному факторі (наприклад, зменшення

корупції чи покращення політичної стабільності) можуть ініціювати каскад покращень інших факторів, підвищуючи загальну привабливість інвестицій. І навпаки, погіршення будь-якого з цих факторів може викликати ланцюгову реакцію, негативно вплинувши на ширше середовище для іноземних інвестицій в українських територіальних громадах.

Висновки. Іноземні інвестиції можуть стати потужним двигуном для розвитку територіальних громад України, забезпечуючи економічне зростання та покращуючи соціальну інфраструктуру. Проте на шляху до залучення інвестицій існує низка бар'єрів, які обмежують можливості розвитку громад. Аналіз основних перешкод – політичної нестабільності, регуляторних обмежень, корупції, низького рівня інфраструктури та недостатнього інформаційного забезпечення – показує, що їхнє подолання можливе за допомогою системних реформ.

Для підвищення привабливості українських територіальних громад для іноземних інвестицій необхідним є багатоплановий підхід, який фокусується на реформах, прозорості та залученні зацікавлених сторін. Вдосконалення методології для встановлення орієнтирів для реформ дозволить чіткіше очікувати та чіткіше відслідковувати прогрес. Це включає залучення найкращих практик держав-членів ЄС для створення детальних дієвих планів, які адаптуються до унікальних обставин в Україні. Взаємодія із зацікавленими сторонами під час публічних консультацій для врахування їхніх відгуків у поправках до трудового законодавства може забезпечити відповідність реформ міжнародним стандартам і найкращим практикам.

Крім того, розробка комплексної дорожньої карти для впровадження цих реформ забезпечить чіткий шлях вперед як для уряду, так і для потенційних інвесторів. Підкреслення прозорості, антикорупційних зусиль і стійких практик буде сигналом про прагнення створити стабільний інвестиційний клімат.

Запропоновані заходи, такі як забезпечення стабільності правової бази, зниження рівня ко-

рупції, розвиток інфраструктури, покращення інформаційної прозорості та правових гарантій для іноземних інвесторів, є ключовими для формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні. Лише комплексний підхід, заснований на поєднанні політичної волі, економічних реформ і підтримки на рівні громад, дозволить створити необхідні умови для сталого інвестиційного розвитку та інтеграції України у світову економіку.

Бібліографічний список:

1. Врядкування в умовах кризи: розподіл допомоги з децентралізації та реагування на надзвичайні ситуації в Україні. Глобальні спільноти. URL: <https://stories.globalcommunities.org/crisis-to-resilience/triple-nexus/governing-in-crisis-layering-decentralization-assistance-and-emergency-response-in-ukraine/index.html>
2. Шлях до відновлення: економічні виклики та можливості України – CSIS. URL: <https://www.csis.org/blogs/development-dispatch/road-recovery-ukraines-economic-challenges-and-opportunities>
3. Основні сектори, що залучають прямі іноземні інвестиції в Україну: ключові чинники розвитку тенденції. GTJInvest. URL: <https://good-time-invest.com/blog/main-sectors-attracting-foreign-direct-investment-in-ukraine-key-factors-driving-the-trend/>
4. Кравченко Т. Реформи децентралізації в Україні та шлях до реконструкції, відновлення та євроінтеграції. Огляд публічної політики LSE. URL: <https://ppr.lse.ac.uk/articles/10.31389/lseppr.87>
5. Які галузі є найбільш привабливими для іноземних інвесторів в Україні? InVenture. URL: <https://inventure.com.ua/en/news/ukraine/which-industries-are-most-attractive-to-foreign-investors-in-ukraine>
6. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>
7. Білик Р. С., Кіцак М. М. Сучасні маркетингові інструменти управління територіальними громадами. Регіональна політика та територіальний розвиток. 2023 р. URL: https://re.gov.ua/re202304/re202304_005_BilykRS,KitsakMM.pdf
8. Токарчук Д. М., Пришляк Н. В. Удосконалення політики залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Вінницької області та Вінницької міської територіальної громади. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. № 4. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/April2023/9wTSV1Qq4OSnVaMcvqA0.pdf>
9. Гасюк І., Баюк М. фактори і передумови успішного соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 7(21). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/5363>

References:

1. Governing in Crisis: Layering Decentralization Assistance and Emergency Response in Ukraine. Global Communities. URL: <https://stories.globalcommunities.org/crisis-to-resilience/triple-nexus/governing-in-crisis-layering-decentralization-assistance-and-emergency-response-in-ukraine/index.html>
2. The Road to Recovery: Ukraine's Economic Challenges and Opportunities – CSIS. URL: <https://www.csis.org/blogs/development-dispatch/road-recovery-ukraines-economic-challenges-and-opportunities>
3. Main Sectors Attracting Foreign Direct Investment in Ukraine: Key Factors Driving the Trend. GTJInvest. URL: <https://good-time-invest.com/blog/main-sectors-attracting-foreign-direct-investment-in-ukraine-key-factors-driving-the-trend/>
4. Krawchenko T. Ukraine's Decentralisation Reforms and the Path to Reconstruction, Recovery and European Integration. LSE Public Policy Review. URL: <https://ppr.lse.ac.uk/articles/10.31389/lseppr.87>
5. Which industries are most attractive to foreign investors in Ukraine? InVenture. URL: <https://inventure.com.ua/en/news/ukraine/which-industries-are-most-attractive-to-foreign-investors-in-ukraine>
6. Foreign Direct Investment (FDI) in Ukraine. Ministry of Finance. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>
7. Bilyk R.S., Kitsak M.M. (2023) Modern marketing tools for managing territorial communities. Regional policy and territorial development. URL: https://re.gov.ua/re202304/re202304_005_BilykRS,KitsakMM.pdf
8. Tokarchuk D.M., Pryshlyak N.V. (2022) Improving the policy of attracting foreign direct investment into the economy of Vinnytsia region and Vinnytsia urban territorial community. *Economics, Finance, Management: Current Issues of Science and Practice*, no. 4. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/April2023/9wTSV1Qq4OSnVaMcvqA0.pdf>
9. Gasyuk I., Bayuk M. (2023) Factors and prerequisites for successful socio-economic development of territorial communities. *Scientific innovations and advanced technologies*. No. 7(21). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/5363>